

ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ. ЭКОНОМИКА

ВЕСТНИК ОШСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА. ЭКОНОМИКА

JOURNAL OF OSH STATE UNIVERSITY. ECONOMICS

e-ISSN: 1694-8734

№2(5)/2024, 89-96

УДК 332.14

DOI: [10.52754/16948734_2024_2\(5\)_11](https://doi.org/10.52754/16948734_2024_2(5)_11)

**КЫРГЫЗСТАНДЫН КИЧИ ЖАНА ОРТО ШААРЛАРЫНЫН ЭКОНОМИКАЛЫК
КООПСУЗДУГУН КАМСЫЗ КЫЛУУНУН ЗАМАНБАП КӨЙГӨЙЛӨРҮ**

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
МАЛЫХ И СРЕДНИХ ГОРОДОВ КЫРГЫЗСТАНА

MODERN PROBLEMS OF ENSURING ECONOMIC SECURITY OF SMALL AND MEDIUM-
SIZED CITIES OF KYRGYZSTAN

Туркбаев Адамбек Бөрүбаевич

Туркбаев Адамбек Бөрүбаевич

Turkbaev Adambek Borubaevich

э. и. к., доцент, Ош мамлекеттик университети

к. э. н., доцент, Ошский государственный университет

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Osh State University

Далбаев Канатбек Койчубаевич

Далбаев Канатбек Койчубаевич,

Dalbaev Kanatbek Koichubaevich

аспирант, Ош мамлекеттик университети

аспирант, Ошский государственный университет

Postgraduate student, Osh State University

КЫРГЫЗСТАНДЫН КИЧИ ЖАНА ОРТО ШААРЛАРЫНЫН ЭКОНОМИКАЛЫК КООПСУЗДУГУН КАМСЫЗ КЫЛУУНУН ЗАМАНБАП КӨЙГӨЙЛӨРҮ

Аннотация

Бул илимий макалада кичи жана орто шаарчалардын туруктуу өнүгүүсүндө экономикалык коопсуздукту камсыз кылуудагы боюнча заманбап көйгөйлөрдүн актуалдуулугу каралат. Шаар конуштарын өнүктүрүүдөгү негизги көйгөйлөр аныкталды. Бул аймактардын социалдык өнүгүүсүнө теориялык жактан негизделген таасир этүүчү оң жана терс факторлор аныкталган. Жалпыланган талдоонун негизинде экономикалык коопсуздуктун абалын жакшыртуу боюнча сунуштар изилденген жана сунушталган. Экономикалык коопсуздук контекстинде заманбап экономикалык өнүгүү маселелерин андан ары изилдөө зарылдыгы аныктады.

Ачык сөздөр: чакан жана орто шаарлар, экономикалык коопсуздук, чакан жана орто шаарлардын экономикасы, оң жана терс факторлор, муниципалдык билим берүү

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ МАЛЫХ И СРЕДНИХ ГОРОДОВ КЫРГЫЗСТАНА

Аннотация

В данной научной статье рассматривается актуальность современных проблем обеспечения экономической безопасности в устойчивом развитии малых и средних городов. Определены основные проблемы развития городских поселений. Теоретически выявлены положительные и отрицательные факторы, влияющие на социальное развитие данных территорий. На основе комплексного анализа изучены и предложены рекомендации по улучшению состояния экономической безопасности. Определена необходимость дальнейшего исследования вопросов современного экономического развития в контексте экономической безопасности.

Ключевые слова: малые и средние города, экономическая безопасность, экономика малых и средних городов, положительные и отрицательные факторы, муниципальные образования

MODERN PROBLEMS OF ENSURING ECONOMIC SECURITY OF SMALL AND MEDIUM-SIZED CITIES OF KYRGYZSTAN

Abstract

This scientific article examines the relevance of modern problems of ensuring economic security in the sustainable development of small and medium-sized cities. The main problems of urban settlement development are identified. Theoretically, positive and negative factors affecting the social development of these territories have been identified. Based on a comprehensive analysis, recommendations for improving the state of economic security have been studied and proposed. The necessity of further research of the issues of modern economic development in the context of economic security is determined.

Keywords: small and medium-sized cities, economic security, economy of small and medium-sized cities, positive and negative factors, municipalities

Заманбап шаарлардын туруктуу өнүгүүсү заманбап технологиялык өзгөрүүлөргө ыңгайлашуу, ошондой эле башкаруунун натыйжалуу тутумун түзүү жана кызыкдар тараптардын өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылуу жөндөмдүүлүгү менен аныкталат.

Туруктуу өнүгүү максатында кичи, орто шаарларды пландаштыруу натыйжалуулукту баалоо жана тобокелдиктерди эсепке алууда таасирдүү жана иштиктүү инструменттерге, ошондой эле жаңы технологиялык чечимдерди иштеп чыгууга муктаж. Белгилей кетсек, шаарчалардын улам пайда болушу, өсүү темпи бардык эле учурда алардын техногендик катастрофалардын алдында алсыз, курчап турган чөйрөнүн интенсивдүү булганышына, адамдардын көптүгүнө, калктын инфраструктура жана базалык кызмат көрсөтүүлөр менен камсыз болушуна алып келбейт.

Важными вызовами, стоящими перед российскими городами сегодня являются старение населения, отток молодежи, изношенность городской инфраструктуры и ее неадаптированность для многих социальных и возрастных групп горожан, отсутствие эффективных механизмов вовлечения населения в решении общегородских проблем.

Учурда, республикабыздын жаңычыл жашоого карата багытында шаарларыбызды өнүктүрүү процессинин азыркы этабында шаар бийликтеринин жана жашоочуларынын шаар куруу үчүн жаңы ыкмаларга болгон кызыгуусун арттырыш керек, себеби ушул территорияларда, биринчиден, кичи жана орто шаарларынын экономикалык өсүшүн камсыздоо менен, экинчиден, шаар жашоочуларынын жашоо турмушунун сапатын жана социалдык абалын, алар менен натыйжалуу байланыш тутуму аркылуу жакшыртуу маселелери күн тартибинде болуш керек. Бүгүнкү күндүн негизги көйгөйлөрү – бул кичи жана орто шаарчаларда калктын картайышы, жаштардын арасында миграциянын күчөшү, шаардык инфраструктуранын эскириши жана анын көптөгөн шаардыктардын курактык жана социалдык топторуна ылайыкташпагандыгы, жалпы шаардык көйгөйлөрдү чечүүдө калкты тартуу натыйжалуу жолдорунун жоктугу.

Кыргызстанда жана анын аймактарында заман талабына ылайык жүргүзүлүп жаткан коомдук-экономикалык жана саясий өзгөрүүлөр тиешелүү жергиликтүү каржылык туруктуулукту жана коопсуздукту камсыз кылууда жергиликтүү бюджеттерди түзүү жаатында өзгөртүүлөрдү киргизүү зарылчылыгын алып чыкты. Бир жагынан шаардык экономикалык көз карандысыздыкка умтулуу, экинчи жагынан, каржылык борборлоштуруу жетиштүү сактап калуу үчүн зарыл болгон, коммуналдык өнүгүүнү башкаруу жаатында жаңы милдеттерди коюу жөнүндө кабар берет.

Бүгүнкү күндө кичи жана орто шаар конуштарынын экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун ар тараптуу чөйрөсү – заманбап окумуштуулардын жана экономисттердин тыкыр изилдөөсүнүн жана илимий-прикладдык изилдөөлөрүнүн предмети болуп келүүдө. Бул теманын актуалдуулугу - ушул шаарчалардагы конуштарда жашаган жарандар күнүмдүк жашоосунда жергиликтүү мүнөздөгү көптөгөн коркунучтарга, тобокелдиктерге туш болушат. Конкреттүү муниципалитеттин – шаардык жана айылдык конуштун экономикалык коопсуздугу калкка жана адамдарга эң жакын, ошондуктан, азыркы учурда өзгөчө көңүл бурууну талап кылат.

Белгилей кетсек, шаарларды, атап айтканда, чакан, орто жана моношаарчаларды туруктуу өнүктүрүү дүйнөлүк деңгээлде, 2015-жылдын сентябрында БУУнун ассамблеясынын отурумунда "Дүйнөбүздү өзгөртүү: 2030-жылга чейин туруктуу өнүгүүнүн күн тартиби" резолюциясы 162 мамлекеттин катышуусу жана кол коюусу менен кабыл алынган. Бул маанилүү документте 2030-жылга чейинки мезгилде улуттук жана дүйнөлүк

коомчулукту өнүктүрүүдө негизги турмуштук максаттардын же жалпы дүйнөлүк стратегиясы каралган жана бекитилген [8]. Анын негизин 2016-жылдын октябрь айында Кито шаарында (Эквадор) болуп өткөн эл аралык саммитте дүйнөлүк коомчулук тарабынан кабыл алынган шаарларды өнүктүрүүнүн 20 жылдык жаңы программасынын мазмуну түзөт. Бул жерде негизинен шаарларды туруктуу өнүктүрүү максатын ишке ашырууга багытталган [8], анда "шаарлардын жана калктуу конуштардын ачыктыгын, коопсуздугун, жашоого туруктуулугун жана экологиялык туруктуулугун камсыз кылуу" маселелери 11-максатта өзүнчө каралган. Ал максаттын мааниси төмөнкүлөрдү камтыйт: биринчиден, экологиялык туруктуу урбанизациянын масштабын кеңейтүү; экинчиден, шаарлардын терс экологиялык таасирин азайтуу; үчүнчүдөн, абанын сапатына көбүрөөк көңүл буруу жана шаардык жана башка калдыктарды утилизациялоо, б.а. жокко чыгаруу; төртүнчүдөн, чакан жана орто бизнести өнүктүрүү боюнча колдоо аркылуу экономикалык коопсуздукту камсыз кылуу, алардын кирешелүүлүгүн жогорулатуу, ж.б.у.с..

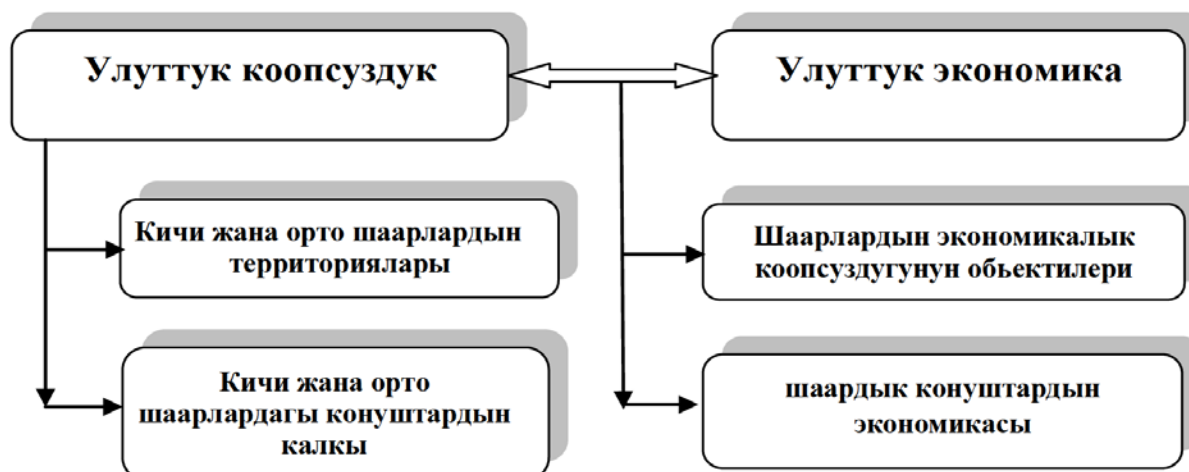
Коопсуздук, ишенимдүүлүктүн жана корголуунун абалы болуу менен, каралып жаткан тутумдун (ишкананын, аймактын, бүтүндөй өлкөнүн) туруктуулугун гана мүнөздөйт, бирок иштин жыйынтыгында, объект тобокелдиктерге жана коркунучтарга жооп бергенде жана аларды жок кылганда гана коопсуздук камсыз кылынат.

Экономикалык коопсуздук калктын жашоо үчүн нормалдуу шарттарды сактоо мүмкүнчүлүгүн азык-түлүк жана ресурстар менен андан ары өнүктүрүү үчүн туруктуу камсыз кылуу, ошондой эле экономикалык иш-чараларды жүзөгө ашыруу үчүн зарыл болгон шарттарды камсыз кылуу болуп саналат.

Экономикалык коопсуздук эндогендик жана экзогендик мүнөздөгү коркунучтардан өлкөнүн жана анын жарандарынын кызыкчылыктарын экономика чөйрөсүндө ишенимдүү жана бардык зарыл болгон каражаттар, ыкмалар, укук коргоо жана каржы институттары менен жабдылган коргоону билдирет [5].

Экономикалык коопсуздук - субъекттеринин коопсуздугун камсыз кылуу үчүн материалдык негиз. Эреже катары, анын бир нече компоненттери же деңгээлдери айырмаланат:

- өлкөнүн масштабында;
- өлкө аймактарынын деңгээлинде;
- шаар конуштарынын (же муниципалитеттердин) коопсуздугу;
- мекемелердин, коммерциялык фирмалардын деңгээлинде;
- жарандардын экономикалык коопсуздугу.

1-сүрөт. Кичи жана орто шаар конуштарынын экономикалык коопсуздук объекттери

1-сүрөттө көрсөтүлгөндөй шаар конуштарынын экономикалык коопсуздугу бир катар объектилерге багытталган (1-сүрөт). Бул жерде жалпы улуттук коопсуздуктун улуттук экономиканын ортосундагы өтө тыгыз байланыш бардыгын айгинелейт. Кичи жана орто шаарчалардын калк конуштары, территориялары, биринчиден, улуттук жана экономикалык коопсуздуктун объектилери катары каралат, экинчиден, ал территорияларда жүргүзүлгөн өндүрүштүк аракеттердин калыптанышы, өнүгүп өсүшү жана андан келип чыккан өндүрүштүк-каржы мамилелери сөзсүз түрдө жергиликтүү же аймактык экономикага гана эмес, жалпы улуттук экономиканын абалына түздөн-түз таасирин берет.

Кичи жана орто шаарчалардын экономикасын ошол эле аймактарда жайгашкан өндүрүштүк фонддордун жана социалдык-экономикалык, өндүрүштүк инфраструктуралардын абалы, алардын кызматын колдонуу деңгээли түзөт. Ошол эле мезгилде шаарчалардын экономикалык коопсуздук маселеси башка экономикалык индикаторлордун абалына жараша болот, мисалы, акча, каржы, насыя, менчик, эмгек, жумушсуздук, инфляция, киреше, карыз, баа, эмгек өндүрүмдүүлүгү, ж.б.у.с., улуттук экономиканын өнүгүшүнө түздөн-түз таасир берет. Демек, шаарчалардын экономикалык коопсуздугу улуттук коопсуздуктун компоненттеринин бири болуп саналат.

Бирок шаар тургундарынын коопсуздугун ал жайгашкан аймактан, мамлекеттен же дүйнөлүк коомчулуктан бөлөк өзүнчө аймакта камсыз кылуу мүмкүн эмес. Муниципалитеттердин экономикалык коопсуздугун камсыз кылуунун ишенимдүү жана натыйжалуу тутуму айрым аймактардын, бүтүндөй өлкөнүн социалдык жана экономикалык өнүгүүсүнүн туруктуулугу айгинелейт [4].

Шаар конуштарынын экономикалык коопсуздугу негизинен өлкөбүздүн Өкмөтүнүн жүргүзгөн экономикалык саясатына жана анын тиешелүү багыттарына байланыштуу. Ал багыттардын артыкчылыктары, биринчиден, КР Конституциясына ылайык инсандын укуктарын жана эркиндиктерин кепилдөө; экинчиден, жарандын туруктуу материалдык жана каржылык абалы; үчүнчүдөн, коомдун социалдык-экономикалык жана саясий туруктуулугуна өзгөчө көңүл бурулушу менен тыгыз байланышкан [1,6]. Ошону менен бирге улуттук экономиканы башкаруу жана коопсуз деңгээлде кармап туруу милдеттери да учурдагы өлкөбүздүн экономикалык жактан жигердүү ишмердүүлүк аракеттеринин күн тартибинде эң негизги багыттарынын бири болуш керектигин турмуштун практикасы ачык далилдеп келеп жатат. Экономикалык коопсуздукту камсыз кылууда тутум тиешелүү үч деңгээлдүү түзүмгө таянышы керек. Булар: экономикалык жана каржылык коопсуздуктарды камсыз кылуучу милдеттер; уюштуруучулук жана ченемдик-укуктук механизм; тиешелүү материалдык ресурстар.

Кичи жана орто шаар конуштары негизинен мүнөздөмөсү боюнча татаал социалдык-экономикалык тутум болуу менен бирге тышкы терс таасирлерге туруктуу жана социалдык - экономикалык өсүшкө багытталышы керек. Бул жерде муниципалдык бийликтердин эң башкы максаты катары өнүгүүнү жана калктын жашоо турмушунун деңгээлин, анын сапатын жогорулатууну камсыз кылган башкарууну шаарларда негиздеп, аны калыптандырып, өнүктүрүп өстүрүш керек [5].

Биздин оюбузча, учурда жашоонун сапаты деп төмөнкүлөрдү түшүнсөк болот: калктын саламаттыгын сактоо; жарандардын социалдык жактан аялуу катмарларын ар тараптуу коргоо; жашаган аймагын, территориясынын өндүрүштүк жана социалдык-

экономикалык мүмкүнчүлүктөрүн жакшыртуу; коомдук тартипти сактоо жана өрт коопсуздугун камсыз кылуу, ж.б.у.с..

Ошондой эле шарчаларда билим берүүгө, маданий эс алуу жана искусствого, турак жай жана коммуналдык чарбага, энергетикага жана транспорттук тейлөөгө, байланышка, соода-тиричилик тейлөөгө, экологиялык кырдаалга жана жаратылышты коргоо аракеттерине жана жумуштарына кеткен аракеттерди жана кеткен чыгымдарды каржылык жактан тыкыр эсепке алуу менен каржылык абалын туруктуу деңгээлге жеткирүү [1,6].

Белгилей турган нерсе, эгерде шаарчалар, калктуу конуштар экономикалык, социалдык, саясий жана улуттук абалынын туруксуздугу менен мүнөздөлсө, ар кандай социалдык топтордун жана коомдун катмарларынын кызыкчылыктары бири-бири менен карама-каршы келсе, ошол учурда, жалпысынан мамлекеттик кызыкчылыктарга коркунуч туудурган реалдуу тобокелдиктер түзүлөрү анык.

Шаардык конуштардын жагымдуу өнүгүшүнүн башкы факторун, сабаттуу жана кесипкөй кызматкерлердин болушу менен байланыштырсак болот, себеби кызмат адамдарынын компетенттүүлүгүнүн жетишсиздиги жана ак ниетсиз, коррупциялык көрүнүштөргө бүтүндөй малынган, каржы-насыялык жүрүм-турум төмөндүгү - экономикалык коопсуздуктун негизги коркунуч факторлору катары карасак да болот, анткени, мындай шарттарда жергиликтүү бюджеттин экономикалык коопсуздугунун көйгөйү өтө актуалдуу жана стратегиялык болуп саналат.

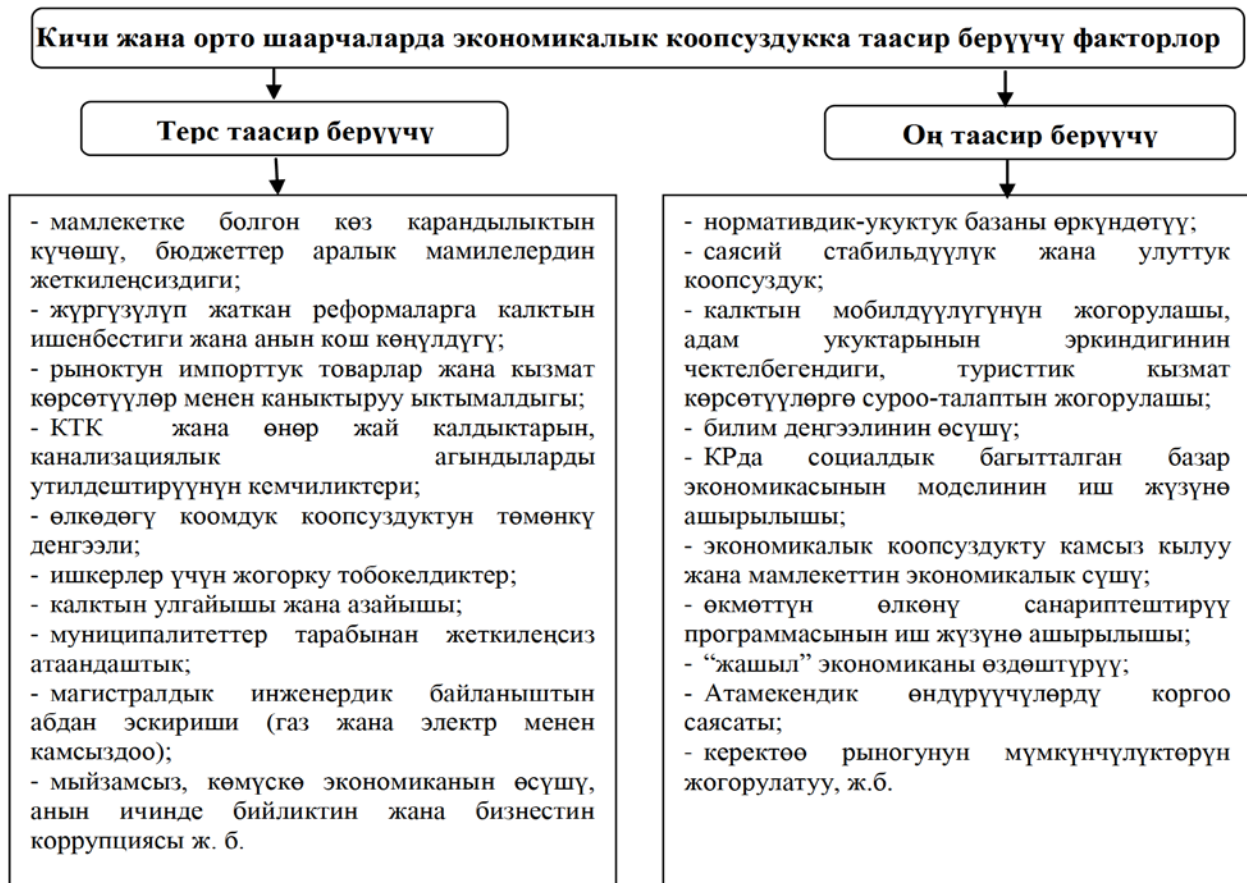
Шаар конуштарынын экономикалык коопсуздугуна тышкы коркунучтарды төмөнкү факторлор негизинен түзөт: экономиканын чарбакер субъекттеринин ортосунда атаандаштыктын күчөшү; туруксуз саясий кырдаал; терроризм; табигый жана техногендик мүнөздөгү тобокелдиктер; калктын ар кандай катмарынын жашоо деңгээлинин диспропорциясы; миграциялык процесстер ж. б. [2].

Ошону менен бирге, кичи жана орто шаарлардын экономикалык коопсуздугунун ички тобокелдиктерин төмөнкүлөр түзөөрү аныкталды:

- улуттук жана аймактык экономиканын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүнүн төмөндүгү;
- эл чарбасынын технологиялык жана инновациялык жактан артта калуусу;
- айыл чарбасынын өнүгүшүнө илимий далилденген багыттардын таасирлеринин төмөндөшү жана токтоп калышы;
- жаратылыш ресурстарынын азайышы жана түгөнүп баратышы;
- калктын мүлктүк көрсөткүч менен катмарланышы;
- калктын, өзгөчө жаш балдардын, ымыркайлардын, жашы өтүп калган адамдардын ден соолуктарынын начарлап баратышы;
- экологиялык көйгөйлөрдүн чечилбей жаткандыгы;
- эмгек потенциалынын начарлашы, киреше булактарынын төмөндөшү, жумушсуздуктун жогорку деңгээли;
- социалдык инфраструктуранын эскиришинин жогорку пайызы;
- калктын турак жай жана турмуш - тиричилик шарттарынын начардыгы;
- жакырчылыктын деңгээлинде же анын чегинен тышкары жашаган жарандардын үлүшүнүн жогорулашы;
- жашоо сапатынын деңгээлинин төмөндүгү;
- социалдык нааразычылыктардын өсүшү;

- илим сыйымдуу жана жогорку технологиялык өндүрүштөрдүн маанилүүлүгүнүн төмөндөшү;
- инвестициялык активдүүлүктүн жана жагымдуулуктун начарлашы, өнөр жай өндүрүшүнө инвестициялардын жетишсиздиги;
- эмгек өндүрүмдүүлүгүнүн төмөндүгү;
- көмүскө экономиканын жогорку үлүшү жана экономикалык кылмыштуулуктун өсүшү;
- укуктук сабаттуулуктун төмөндүгү;
- менчикти басып алуу жана өткөрүп берүү фактылары, ж.б. [2,3,7].

Изилдөөдө кичи жана орто шаарчалардын экономикалык коопсуздугуна таасир этүүчү факторлор терс жана позитивдүү болуп бөлүнөрү бардыгына маалым (2-сүрөт). Биздин оюбузча, ресурстар менен камсыз кылуу үчүн мыйзам деңгээлинде муниципалитеттердин мүлкүнө жергиликтүү бюджетке кошумча салыктык жана салыктык эмес кирешелерди алуу үчүн ишканалар жана коммерциялык объектилер, экономикалык жана өндүрүштүк чарбалардын негизинен көп болуусу жакшы[3], ошону менен бирге алардын укуктук негиздерин бекемдөө зарыл.

2-сүрөт. Кичи жана орто шаарчалардын экономикалык коопсуздугун аныктоочу факторлор

Биздин оюбузча, ресурстар менен камсыз кылуу үчүн мыйзам деңгээлинде муниципалитеттердин мүлкүнө жергиликтүү бюджетке кошумча салыктык жана салыктык эмес кирешелерди алуу үчүн ишканалар жана коммерциялык объектилер, экономикалык жана өндүрүштүк чарбалардын негизинен көп болуусу жакшы, ошону менен бирге алардын укуктук негиздерин бекемдөө зарыл.

Ошентип, шаарчалардын экономикалык коопсуздугу түшүнүгү системалуу мүнөзгө ээ жана муниципалитеттердин өнүгүшүн калыптандыруучу жана аныктоочу тышкы жана ички факторлорду камтыйт.

Кичи жана орто шаарчалардын калктуу конуштарынын экономикалык коопсуздугу - бул алардын экономикалык тутумунун пайда болгон кооптуу тышкы жана ички тобокелдиктер менен карама-каршылыктарды мүмкүн болушунча минимумга түшүрүлгөн абалы [9], ал муниципалдык экономиканын натыйжалуу динамикалык өсүшүнө жана анын ошол аймакта жашаган калктын өсүп жаткан муктаждыктарын канааттандыруу мүмкүнчүлүгүнө өбөлгө түзөт, ошондой эле тышкы рыноктордо муниципалдык түзүлүштүн атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн, туруктуу жана жаңыланууга жөндөмдүү өнүгүүсүн камсыз кылат.

Жыйынтыктап келгенде, кичи жана орто шаарчалардын конуштарынын экономикалык коопсуздугу - тышкы чөйрө менен өз ара аракеттенүүнүн жүрүшүн жана натыйжасын чагылдырган жана шаар тургундарынын экономикалык кызыкчылыктарын ишке ашырууга, ички жана тышкы коркунучтарга өз убагында жооп берүүгө багытталган муниципалдык түзүлүштүн экономикалык тутумунун маанилүү сапаттык жана динамикалык мүнөздөмөсү катары изилденип келе жатат.

Колдонулган адабияттар

1. Государственная Концепция развития малых городов и поселков городского типа Кыргызской Республики. // Постановление Правительства КР от 31 декабря 2001 года № 843. <https://cbd.minjust.gov.kg/53078/edition/320589/ru>
2. Кулуева Ч.Р. Экономико-финансовые проблемы трудовых ресурсов Южного региона Кыргызской Республики. – Автореферат на соискание ученой степени д.э.н. – Б.: 2016 г. – 44 с.
3. Kulueva, C.R., Sayakbaeva, A.A., Toktorov, K.K., Nuralieva, S.A., Ismailova, K.D. (2022). Current Problems of the Effective Use of Resource Potential in the Development of Kyrgyzstan's Regions: Social and Investment Aspect. In: Popkova, E.G., Sergi, B.S. (eds) Geo-Economy of the Future. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-92303-7_29
4. Криворотов А.В. Экономическая безопасность государства и регионов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2018. – 351 с.
5. Лыскова Н.А. Экономическая безопасность городского поселения: понятие и сущность // Инновационная наука. – 2018. - №2. – С. 21-23.
6. Программа по разработке генеральных планов населенных пунктов Кыргызской Республики на 2017- 2030 годы <https://www.gov.kg/wp-content/uploads/2017/05/1.-Programma-na-ofits.yaz..pdf>
7. Силина Т.Л. Сущность проблемы обеспечения муниципальной экономической безопасности // Фундаментальные исследования. – 2018. – №9. – С. 1077-1081.
8. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015 // Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата обращения: 04.11.2024)
9. Ханнанова Т.Р., Гарифуллина Э.Ф. Развитие государственных и муниципальных услуг в цифровой экономике // Экономика и управление: научно практический журнал. – 2018. – №6. – С. 90-93.